Цэна асобнаго нумэру 5 кап

НАША НІВА

Выходзіць што тыдзень

Адрэс рэдакції і адміністрації: Вільня, Завальная вуліца, д. № 7.

Цэна з перэсылкай і дастаўкай на 1 г. — 2 р. 50 к., на 6 мес. — 1 р. 25 к. на 3 м. — 65 к., на 1 мес. — 25 к. За граніцай: на 1 г. — 4 р., на 6 мес. — 2 р. 3 мес. — 1 р. Перамена адрэсу — 20 коп.

Абвесткі прыймаюцца на апошняй страніцы па 20 кап. за лінейку малымі літэрамі. Рукапісы і карэспандэнції, прысланые у рэдакцію, павінны быць чытэльна напісаны с праўдзівай фаміліей і адрэсам таго, хто яе прысылае. Можна такжэ надпісаць прозвішчэ разам з фаміліей, хто не захочэ, каб была надрукавана праўдзівая фамілія Адрэс і фамілія толькі для ведама рэдакції. Рукапісы аўторам не вертаюцпа назад.

Год VIII. 23 мая 1913 г. №. 21.

„Націоналізація".

Чаго, чаго не націоналізуюць у нас у Расеі. Націоналізуюць школы, суды, духавенства, зямлю, церкву і да ўсяго гэтаго людзі ужо прывыклі і не дзівуюцца. Але ваючый правінціональны націоналізм, прыбірае ногды такіе формы, што і падзівацца ёсць чаму і расказаць ёсць што у вясёлай кампаніі. Гэтак нідаўна мінскіе губэрнскіе земцы націоналісты, былі падняўшы праект, каб націоналізаваць на Беларусі... Беларускіх кароў!.. Хацелі нашых «красуляк» і «перэпялёсак» замяніць яраслаўкамі. Факт гэты дробны, мізэрны сам па сабе, але, што ні кажыце—характэрны для нашых вясёлых часоў.

Толькі вясёласць нашых часоў, бадай, на гэтым не дайшоўшым праекце і кончыцца, а за ім, як вокам кінуць, цягнецца сумнае праўдзівае жыцьцё, ідзе доўгі сумны шнур фактоў работы «націоналістоў» і ўжо пачынаюць дзе-недзе паказывацца усходы іхняй сяўбы.

Найперш у нас: земельная палітыка селянскаго, ці як па расейску кажуць «крестьянскаго» банку, дыктывала верхаводам, гэтай самой па сабе карыснай інстытуції, прадаваць зямлю у Беларусі не беларусам-селянам, а стараверам-перэсяленцам і... „праз зямельную цесноту, праз нецастачу заработкоў на мейсцы" разраслася эміграція заграніцу і ў Амэрыку так, што пусьцеюць вёскі. «Міністэрство апрацовывае цяпер праект закону, каб стрымаць эміграцію работнікоў з „окраін". А ці памогуць паліцэйскіе і судовые «меры» таму, каб стрымаць народную хвалю, каторая цяпер хлынула за морэ, шукаючы ня толькі «доляроў» і хлеба, але і пашаны сваіх людзкіх правоў?

«Націоналізація» бье ня толькі нас беларусоў, але і ўсіх, не выключаючы і вялікаросоў. Гэтак „націоналізація" Далёкаго Усходу, куды прыходзілі даўным-даўно кітайцы на работы, як ім забаравілі сяліцца і наймацца на работы там, хлынулі у вялікарасейскіе цэнтральные губэрні і, як пішуць газэты, кітайская хваля што раз большае. А раз праторыўшы сабе дарогу, яна пачне шырэй і шырэй заліваць ўнутрэнные губэрні, бо можэ даць саўсім танные рабочые рукі інтэрнаціональнаму, па свайму характару, капіталізму.

Міністэрство у праекце новаго закону думае звярнуць эміграцкую хвалю з нашаго краю і другіх пагранічных у Усходні Сібір, а з усходняго Сібіру залівае хваля цэнтральную Расею...

Не, каб жыцьцё магло нормальна развівацца, трэба даць яму нормальные варункі. Каб утрымаць эміграцію у Амэрыку, трэба зямлю праз селянскі банк прадаваць толькі мейсцовым селянам, трэба гасіць зямельны голад сярод нашаго селянства, катры яўляецца адзэй з найважнейшых прычын эміграції; даць волю развіваць кожнай націі сваю культуру. Адным словам даць крыху людзям сонца і сьвету на роднай зямлі, а тады гэта іх наймацней будзе трымаць у родным краю і дадасць сіл працаваць над развіцьцем экономічнаго багацьця на мейсцах.

Власт.

Даунае ліха.

Міністэрства фінансоў нідаўна атсьвяткавало 50 лецьце жыцьця акцызнай сыстэмы у Расеі. Афіціальные, казённые газэты і прамоўцы з гэтай прычыны не маглі падабраць слоў, каб выказаць ўсе тые карысьці якіе дала рэформа акцызнай сыстэмы. Пісалі і гаварылі, што „гэта адна з вялікіх реформ XIX сталецьця", што „новая сыстэма павялічыла доход казны з гарэлкі, дала народу лепшую і дзешавейшую гарэлку, мела вялікі ўплыў на падняцьце багацтва гасударства і шмат чаго іншаго ешчэ гаварылі і пісалі.

Разумеецца сьвяткуючы «пьяный юбілей», нельга было не прыпомніць і сам фундамэнт акцызнай сыстэмы—гарэлачную манаполію. Гэтай зручнасьцю скарысталі, каб прасьпеваць гымны энергіі графа Віттэ. Зазначвалося, што ніводзін с папярэднікоў графа, нават такіе выдатные, як міністр Бунге і Вышнеградскій не адважыліся завясьці манаполію. Адзін толькі Віттэ «адважыўся» і 6 чэрвеня 1894 гаду быў зацьверджэн закон аб гарэлачнай манаполії. У результаці, казна мела даходу з гарэлкі у 1863 гаду 128 мільёноў рублёў, а ў 1912 гаду—820 мільёноў рублёў. Розніца вялікая.

Тые, што хвалілі гарэлачную манаполію забыліся, аднача, адну драбніцу, цесна звязаную з манаполіей.

Калі граф Віттэ завадзіў манаполію, ён ведаў, што проці ўраду пачуюцца голасные і справядлівые нарэканьня, за карыстаньне з народнай цемнаты. Каб зрабіць хоць малую уступку грамадзянству, Віттэ пастанавіў завясьці асобные попечыцельствы аб народнай цьвярозасьці: і уставу гэтых попечыцельств зацьвердзілі 20 сьнежня 1894 году, гэта значыць за колькі месяцоў пасьля зацьверджэня гарэлачнай манапаліі.

Усе гэта мела трохі дзіўны і не прыродны выгляд, што казна аднэй рукой будзе збіраць даходы з гарэлкі, а другой рукой будзе змагацца с пьянствам. Але сам урад быў дужа здаволены з гэтай выдумкі.

Мінула ужо каля 20 гадоў с таго часу, як манаполія і попечыцельствы жывуць побоч с сабой, настаў вось ужо і юбілей акцызнай сыстэмы, а што зрабілі попечытельствы? Што дала казьне манаполія—гэта усім ведама. У 1895 гаду, калі толькі зачалі завадзіць манаполію, казна мела з яе, ня лічучы іншых гарэлачных даходоў, 23 мільёны рублёў, а 1812 гаду даход з манапольکі дайшоў ужо 820 мільёноў рублёў. Цэна звычайнай гарэлкі паднялася с 6 р. 40 кап. да 8 руб. 40 кап., а сталовай з 10 руб. да 12 руб. Чысты даход казны за ўвесь час жыцьця манаполек дайшоў 5,653 мільёноў рублёў. Гэта усё карысьці якіе мела казна з гарэлачнай манаполії, але калі узяць пад увагу страты, якіе сталіся ў народзе ад узросту пьянства, то шкоднасць гарэлачнай манаполії станецца саўсім яснай.

Р.

Не адным хлебам...

Сказана у Біблії: „не адным хлебам чэлавек жыў будзе",—і гэта шчырая праўда, бо каб чэлавек мог здаволіцца толькі ядой, ён не лічыўся-б вышэй другіх стварэньнёў на зямлі. Апрача хлеба ўрываюцца у яго жыцьцё духоўные патрэбы, каторые усякі чэлавек па своему стараецца здаволіць. Агульна узяўшы усе праявы духоўнаго жыцьця, каторые аскрыдляюць душу чэлавека, паднімаюць яго у высь, можна назваць: *хараством.*

Сьвятое адвечнае хараство! На зямлі німа нічога вышэйшаго за цябе!... Ты адно чыстае, яснае, без жаднай пляміны... Ты злучаеш чэлавека с праўдзівым Богам, з добрым, усёдаровываючым, сьвятым Богам зямлі...

С самаго начатку чэлавечай культуры людзі, ешчэ дзікіе, цёмные, зрабіліся тваімі шчырымі паклоннікамі і хоць у грубых формах складалі табе сваю пашану і славілі цябе. Розные культы, розные веры паўставалі, перэменяліся і зafміралі, як мары паўночные; розные філасофії прахадзілі на экране чэлавечых мазгоў і новые тэорыі, новые мысьлі касавалі іх. Толькі адно хараство адвечна стаіць, як багіня на сваім высокім аўтары...

— Што гэта хараство? пытаемся мы; і цікава тое, штосамо пытаньне заўсёды зьяўляецца апасьля таго, як мы скаштавалі ужо гэтаго дзіўнаго напітку, як нашэ пачуцьце знаходзіцца ужо ў межах хараства. Раней пытацца нельга,—ўсё роўна, як не радзіўшэмуся чэлавеку нельга пытацца—што такое жыцьцё? Хараство—маці жыцьця, кіраўніца дабра і праўды. Хараство—гэта гармонічна скрысталізаваные жыцьцёвые атомы, каторые губляючы сваю даўнейшую хаотычнасць уходзяць у цыкль кемнасьці, штукарства.

У розных вопратках зьяўляецца яно: у музыцы, у паэзії, у малярстве, у рэзьбярстве, у будоўніцтве, у рэмёслах, у звычаях рэлігійных і сьвецкіх. Жыцьцё можна назваць кветкай,—хараство мёдам гэтай кветкі, а чэлавека—пчаліной збіраючай гэты мёд. Паўтараю хараство або штукарства (артызм) гэта сама прырода ў кароне сваей вялікай творчасьці.

Усе народы зямлі моляцца хараству адным магутным гымнам, толькі гымн гэты у кожнаго народу мае свой асобны лад, каторы вытвараецца над уплывам акружаючай яго прыроды.

Кожны народ мае свой асобны стыль ва ўсіх праявах штукарства. У стылю, способе выяўляць хараство красуецца душа народу, яго асобны характар, асобнае жыцьцё, асобнае паняцьце хараства.

Калі жадаем грунтоўна пазнаёміцца з жыцьцём якога калечы народу, то трэба узяцца за яго сьвятые кронікі—яго штукарства, аткапаць, вывесьці на сьвет, калі яно заценена, і спазнаць яго.

Гэту вось працу, як-раз цяпер павінны мы беларусы паставіць на першы чарод.

Многапакутная, асірацелая старонка наша! Колькі гора і несправядлівасьцей ты перэнесла: твае сыны ня ведалі і не хацелі ведаць цябе с тваім багатым скарбам!..

А зірніце толькі аткрытымі вачамі на наш народ і вы убачыце нешта пекнае, дарагое, пакрытае пылам вашай недбаласьці...

Зірніце... Зусім асобны, забыты куток на зямлі... Сваімі рэчкамі, лугамі, балотамі, лесамі; сваімі звычнымі, хапаючымі за душу песьнямі, музыкай, казкамі, бывальшчынай; сваімі характэрнымі будоўлямі, рэзьбярствам, тканінамі; сваімі танцамі, гульнямі, звычаямі,—усім тым, ў чым выяўляецца асобная, таёмная, а такая дзіўная містэрыя нашаго народу, ці не папхне вас каб спазнаць усё гэта, выведаць і паказаць сьвету ўсяму!..

Хто мае сьвяты агонь у сэрцы сваім, хай не стаіць з боку, а хай бярэцца гарача за працу над пазнаньнем хараства нашай старонкі нашаго народу. Ніхай прытуліцца гарачым сэрцэм да зямелькі-маткі роднай і вокам загляне глыбока, глыбока ў жыцьцё: ў зямлю аж-да дзедаўскіх костак, ў людзей—да бяздоні душ, у край,—праз усе яго долі, да першых дзён і спазнае душу сваей зямлі, душу народу у найцікавейшых, у характэрных праявах, каторые выліваюцца у песьнях, казках звычаях.

Трэба ўсе песьні, звычаі і ўсё іншае ў чым праяўляецца душа нашаго народу збіраць, запісываць, зарысовываць, фотографваць, бо ва ўсім гэтым крыецца, характэрная,—наша частка,—агульна людзкога *хараства.*

Змітрок Бядуля.

З нашаго жыцьця.

Эміграція у Амэрыку.

Цяжкая доля і цемната гоніць нашаго беларуса ў чужую старонку, гдзе ён стараецца зарабіць грашака на сваю патрэбу, бо ў нашай сторонцы, праўду сказаўшы, каб хацеў, нігдзе не зарабіш асьмака. Бывала, ў старые гады, лет таму 30—40, калі ў нас усё было танна, ніхто ня рупіўся на чужую старану; жылося ў нас, ні саўсім блага. Цяпер так стала трудна зарабіць грашака, што рад, чы ня рад, кідай гаспадарку, сямью і ўцекай ў амэрыку. А ў Амэрыцы, як гавораць, чэлавек вольны; ён там роўны са ўсімі, ніхто у яго не пытае пашпарту і з ім абходзяцца, як с чэлавекам роўным сабе. Ось цяперыка нашы беларусы хвалею хлынулі ў Амэрыку. Адзін свяшчэнік мне гаварыў, што з аднаго прыходу, ў которым было парахвіян 8 тысяч, цяпер асталося 6 тысяч трыста душ. Уся маладзеж, нават і дзеўчаты выежджаюць ў заморскую старану—Амэрыку. Цяперыка я раскажу, як яны туды едуць. У кожным мястэчку ёсьціка патэнтаванные і тайные агенты, што атпраўляюць людзей ў амэрыку. Ось да іх то, хто хочэ ехаць, звертаецца. Патэнтаваны агент за 200 руб. саглашаецца па заграничнаму пашпарту даставіць чэлавека у Амэрыку, ён ужо і пашпарт выстараецца, а калі німа грошы, то і пажычыць на вэксэль за 36 прац. Прыехаўшы у Амэрыку, канешне трэба мець на першы пачатак 50 руб. і каго небудзь знаёмаго, чы сваяка, штобы заручыўся і прыняў да сябе. Але гэта ешчэ ня ўсё. На прыстані дахтары шчыльна рэвідуюць эміграната, каб ён быў здаровы і моцны да работы, а то с карабля яго ня выпусцяць. Перэпрашаю дарагога чытача, што я ня ўспомніў ешчэ аднаго важняго варунку. Калі чэлавек задумаў ехаць у Амэрыку, ён ешчэ павінен пайсці да дохтара, чы да хвэйчара, каб яго агледзіў, чы німа якой цяжкой хваробы—сухот, трахомы. К стыду сказаць у гэтых дахтароў і хвэйчароў кожны чэла-

век, што хочэ ехаці у Амэрыку. у іх хворы, хоць ён здоровы, як дуб. У аднаго знаходзяць сухоты, у другога трахому і лечаць іх, за што бяруць ні мала грошы руб. 10—15 за колькі дзён лекоў. Падумайце, чытачу, чы можна за 3—4 дні вылечыць ад сухот, чы ад трахомы? Гэта ешчэ ні ўся беда. Перад морам, як маюць садзіцца на карабель, на прыстані эмігрантоў аглядаюць заграпічные дахтары і калі знайдуць у чэлавека якую колечы хваробу, то яго не пускаюць ў Амэрыку і небарака, страціўшы німала пазычэных грошы, з пустою кішэнёю этапам варочаецца да хаты. Бывае йшчэ, і так, што патэнтаваны агент, даведаўшыся, што эміграпты за валаснымі пашпартамі паехалі ў Амэрыку, дае знаць аб гэтым паліціі і да граніцы ня пусьцяць, вернуць да хаты іх. Ні мала і так здараецца, што тайны агент ўзяўшы грошы за перавоз эміграпта у Амэрыку, прывёзшы яго за граніцу, сам ад яго уцекае і бедны чэлавек, ні знаючы чужой мовы, праблукаўшы колькі тыднёў на прыстані, прыезджае да дому. Чэпэ сабе патыліцу, што доўга ня можэ атдаць пазычэные грошы на дарогу. Расказываюць, што хто едзе па валасному пашпарту, ні мала нацерпіцца бяды у дарозі. Рускую граніцу ён пераходзіць ноччу балотам, паўзком, перэплывае рэку і прастуджываецца. Страшэньне падумаць, колькі наш беларус перэжыве бяды, пакуль да Амэрыкі даедзе. Ехаць яму з заграпічным пашпартам німа вылічэня, бо з яго за кожны рок прасрочэнаго пашпарту, як ён вернецца да хаты, бярэ кожна па 30 руб., бо бачыце выдаюцца нашпарты ўсяго на паўгода. „Як ня кінь,—ўсюды клін“,—гаворыць пагаворка. Жыць ў дома цяжка і паехаць заграніцу, каб зарабіць грошы, ня можна. Прыходзіцца паміраць доўгаю смерцьцю. Грошы з Амэрыкі да вас шлюць многа і памешчаюць іх у зберэгацельные кассы. Значыць, для нашаго царства эміграція ў Амэрыку карысна. Нам здаецца, што тых эміграптоў, каторые высылаюць шмат грошы да дому, варта было-бы надграджываць чым колечы і пазволіць туды ехаць без пашпарту, як ў другіх царствах. Гэтым спосабам, павялічыўся-б прыток грошы у Расею, народ прывучыўся-б к эконамічнаму жыцьцю і ашчаднасьці.

Я думаю, што на ўсём сьвеці німа такога народу цярпліваго, як наш беларус, яго круцілі і круцяць на ўсе бакі, але ён застаўся цярплівым беларусам, не глядзя на цяжкіе варункі захаваў сваю мову і свае абычаі дагэтуль у цэласьці і любіць сваю бацькоўшчыну.

Старый дзед Міхась.

Аб вясковых лазьнях.

Ускінуўшы на плечы старэнькую бацькоўскую дубэльтоўку, з нейкай цяжкой думкай цягнуся па шырокай пешчаністай дарозі. Па баках вузенькімі загончыкамі цягнуцца шнуры жыта, бульбы, гароху, грэчкі, канюшыны. Адсьвечываючыеся рожнакалёрна на сонцы капелькі прайшоўшаго нідаўна дажджу, — як сьлязінкі дзяцей, варушаць тваё сэрцэ.

А во ўжо вёска К. Стаіць яна ў 6 верстах ад фабрычнаго гарадка С. Тутэйшая маладзеж што дзень ходзіць на работу у гарбарні і добра зарабляе. Паміж узгоркоў, гаёў і сенажацей вёска К. мае пекны выгляд. Падходзіш бліжэй—і німа ўжо тэй красы, што здалёк чаравала цябе. Праўда, хаты маюць гаспадарскі выгляд, але вот мы ужо у цэнтры вёскі—і што за дзіва: па сярэдзіне вуліцы стаіць балота—возера (вада падходзіць да самаго падмурку хат)—і німа як прайсці. — «Эх, каб човен» — але нічога ня зробіш, трэба выбірацца, бо пэўне качак тутка не спужаеш. Сінявокіе, русавалосые дзеткі у ваконцах сьмяюцца, бачучы, як гразьне і коўзаецца па балоці прыгодны паляўнічы...

Ізноў зелянеюць ніўкі, сінеюць лясы, кветным дыванам сьцелюцца сенажаці. А думкі усё ня лезуць з галавы і точуць сэрцэ. ... Жывем не па людзку... Гэта-ж зьвяры лепей, чысьцей жывуць у лесах і нават у балотах. Качка—балотнае стварэньне, а якое у яе цёплае, чыстае, сухое гняздо дзе небудзь на астраўку паросшым лазой і бярозкай. Божэ Праўдзівы, дзе-ж мы жывём і хто мы такіе, калі дзікіе зьвяры лепшую ад нас долю маюць? Няўжо-ж за доўгіе гады ніхто не навучыць нас як палепшыць сваё жыцьцё?

І аткуль нам эдукацыі гэтай узяць, што да зарэзу патрэбна вясковаму чэлавеку, дзе той сьвет, што атчыняець вочы. Эдукація наша на кірмашы і ў манапольцы, у карчме і... у лазьні.

У лазьні... Лазьні у нас дрэньненькіе нават і па мястэчках, што і гаварыць сорамна, а ўжо па вёсках і пагатоў таго. А справа гэта важная, бо чыстата цела адбіваецца на характэры чэлавека і на яго душы, не дармо кажуць, што ў чыстым целі жыве здаровы і чысты дух. А аб лазьнях у нас менш за ўсё думаюць, — прыпамінаюць яе разоў 2—3 на зіму (калі працавітаму чэлавеку трэба што тыдзень добра вымыцца), прад вялікім сьвятам. Летам то купаюцца людзі у рэчках, у вазёрах, а больш у балотцах і грязных руччох. Якіе у нас будоўлі пад лазьні і што там у іх робіцца у сярэдзіне.

Прадстаўця сабе гэткае (Апісываю с таго, што бачыў у багатай вёсцы П—ве). На канцы вёскі стаіць старэнькая будоўля бяз коміна з благенькай стрэшкай. Пэўне хлявушок для скаціны? Не, падыйдзіце бліжэй. Пачынаючы ад страхі, аж да каменьнёў, што тырчаць с падмуроўкі—усё чорнае ад сажы і дыму. Паглядзіце ў дзірку—ваконце, што німае шкла і ў вачах саўсім цёмна зробіцца ад сажы і цемнаты. На падлозі (якая там падлога можэ быць, калі усюды валяюцца галавешкі, вугалі і лежаць камы зямлі), у кутку куча каменьня каторую напаліваюць у патрэбны дзень дзеля нагрэваньня вады. Лазьню топяць. Сіпіць у карытах вада ад гарачых камёньнёў; хмарай валіць пара і дым ад „печы“ ажно саўсім задохнуцца можна; пад нагамі шасьціць салома і поўзаюць ачадзеўшые жабы;—і ня гледзючы ні на што бацькі з вялікай працай венікамі скрабуць камы не так лёгка здымаючэйся гразі с плек равучых ад болі сынкоў.

Дзядзькі, землякі мае даражэнькіе, выбачайце, што вынашу на сьвет цэлы тое, аб чым можэ свакам гаварыць стыдаецеся, але праўду ўсё ж паважаеця. Калі мы праўдзіва, ві хоць остра выступаем проці чаго, што у нас дрэнна налажэна ад гэтаго шкоды ня будзе, бо каб лечыць свае хваробы павінны ведаць дзе яны і якіе яны.

Што у нас кепскіе лазьні прычына у тым, што будуюць у нас лазьні ня ўсей вёскай разам, а кожны гаспадар «для сябе». Лазьні трэба будаваць усей вёскай, для ўсіх, тады яны будуць абшырные і выгодные. Веручы у тое, што мой голас знайдзе послух і увагу я пісаў гэту заметку.

Міхалка С.

У маевую ноч.

Ноч маёвая спусцілась на зямлю,
Шле чароўнасць і спакой ў душу маю.
Сад зялёны сьветам месяца абліт;
І здаецца, што ён марамі акрыт.
Сад у срэбрэным у прыборы—ўвесь цьвіце.—
На расістую зямлю ён цень кладзе.
Ціха ў садзі—і на сэрцы цішына;
Палілась на ўвесь, здаецца, сьвет яна.
Толькі ветрык шэпаціць гдзесь ў галінах;
Гоман з імі ён вядзе там у кустах.
Казку дзіўную расказывае ім...
Мы с табою паміж белых дрэў стаім.
С тых галінак, што над намі вун вісяць,
Паглядзі—сьняжынкі дзіўные лецяць.
І здаецца мне: палац вун там стаіць;
У ім сьвет дзіўны, бы пажар які, гарыць.
Дзіўная стаіць царэўна ля мяне,
Што з‘явілась мне калісь ў чароўным сьне,
Што нясець с сабой і шчасьце і вясну.
Не забыцца мне ніколі таго сну...
Засьпеваў ў гаю суседнім салавей—
Сьветлы водгалас ляціць з душы маей.
Мілая дзяўчына, разам з ім сьпевай:
Хай напоўніць нашэ сэрцэ шчасьцем май,
Хай узніміць нашу душу ў вышыну,
Каб нам вечна помніць сьветлую вясну!
Песьню звонкую я разам запяю;
У ей я стану апеваць любоў маю.
Нашай песьні гай таёмны шле прывет.
Наша песьня хай ляціць на цэлы сьвет!..

Янук Журба.

Сьмерць і жыцьце.

Што гэта за песьня
Льецца так магутна,
Што яе за борам
Цёмным гэтым чутна?
То замрэ і сьціхне,
То, як грукат хвалі
Рэхам пранясецца
У весьнянай далі.
Стонаў гэтай песьні

ГОЛАД.

Худы ледзьве жывы вартаўнік Сёмкавай сялі бы сабака Дудка, ні раз галадаўшы колькі дзён у запар, цяпер ня вытрымаў і пашоў ат свайго гаспадара шукаць шчасьця на старане.

Доўга бедак туляўся ад хаты да хаты, ад вёскі да вёскі, без жаднай спажывы, і нарэшці бяз сіл заваліўся пры нейкай драцяной загарадзі, водзючы соннымі вачыма перад сабою.

Кругом было ціха, але так ціха, што ён нават чуў як вурчэлі галодные трыбухі і бытцым штурхалі яго з мейсца каб ісці — без аткладу ісці.

— Пайду калі так, памысьліў ён, як будзе, то будзе, ні пажыўлюся, вядомы канец.

Ідучы крок за крокам ля драцянай загарадзі, і сланяючыся з боку у бок, ўзгляд яго застанавіўся на пекным доме, што як багатыр стаяў паміж зяляніны, ласкава угледаючыся маляваным дахам у неба.

А што каб звізытаваць туды, можа костачку, або скарыначку падняў-бы, напэўна тут з голадм сусім ні знаёмы.

Але ж як прайсьці, калі так заблутана дротам загарадзь, што носа ня ўткнеш, а ня тое каб усяму пралезьці...

Хацелося разагнацца, скакануць, як калісь бывала у высь, ды дзеж-сілы тэй, што ўперад была, цяпер і паміну не было.

Так пашоў далей, прыгледаючыся на красачкі і зеляніну, што расьлі за загарадзью.

Вось жыцьцё, дык жыцьцё, мысьліў ён, гэта ня тое, што у нас у вёсцы, куды вокам ня кінь, усюды то крапіва, то палын, і усё-ж гэта горкае і калючае, і ў гэтых думках піраступаючы крок за крокам, убачыў пад драцяной загарадзью сьвежа падрытую яму.

— А... вось дзе шчасьце напаткало мяне гледзючы на жоўцінькі пясочэк радаваўся ён, і доўга ня мысліўшы падагнуў лапы, прытуліўся, як мог да зямлі, і як відзіш апынуўся там.

— Пажыўлюся добра, а не—ні шукай мяне мой гаспадарок, ні пайду атсюль, ніхай хоць адзін сабачы сын, спаткае смерць у пачэсным мейсцы.

Гэтак ідучы з выцягнутай, як прадло галавой, ён падышоў к шырокаму ганку і паступіўся двумя лапамі на ўсходках.

Прыемны дух засвідраваў у носе яго і разбудзіў сонные, галодные трыбухі.

— Не пужайся, бытцым нехта шапнуў яму. — ідзі бяз боязні...

Толькі перaступіў апошнюю усходку і хацеў зрабіць рэвізію на падлозе, як на спатканьне к яму паважна ішоў беленькі пудлік з нейкімі цацкамі на шыі.

Убачыўшы гасця ён перш сабраўся было закатаць і падняць усіх на ногі, але як убачыў, што госць пакорна лёг перад ім, падтуліўшы хвост і лапы, паласкавеў і пачаў абнюхіваць яго пакалмачэную поўсць.

Відаць пакорнасць касцістай асобы разжаліла яго і прымусіла звярнуць увагу.

Дудка ня дурэнь быў, угледзіўшы у вачах гэтаго дабродзея ласкавы пагляд, ён перш выпрастаў адну нагу, тады другую, стаў на ногі і пашоў сьледам за ім у той бок аткуль нёсся прыемны пах смачнай стравы.

Пудлік закруціўшы хвост абаранкам ішоў у перадзі пазіраючы на галоднаго гасьця.

Сюды, сюды, бытцам хацеў сказаць ён, угледаючыся на бедака.

— Сюды... Дудка не спрэчаючыся ішоў і чым бліжэй пасовываўся, тым прыятнийшы пах разлегаўся кругом і падманываў яго к сабе.

Нарэшці у белай, як сьнег талерцы угледзіў той прысмак, каторы з далёку цягнуў яго к сабе.

Нюхнуўшы троха з верху, з радасьці ён ледзьве не зварьяцеў, памкнуўся было расправіць сваю шырокую мяліцу каб праглынуць усё, што толькі бачылі вочы, але чы то з боязьні, чы з дэлікатнасьці адвярнуў галаву у бок і жаласьліва глянуў у вочы свайму дабрадзею.

Той падагнуўшы хвост, сядзеў і маўчаў.

Значэ можна, калі так памысьліў Дудка і звольна несьпешаючыся пацягнуў языком па страве.

Надта-ж смачна паказалося яму, ніразбіраючы ужо чы можна хватаць так, як хватаў у дому ядучы з свіньнямі, увабраўся туды з галавой і, як відзіш, спаражніў усё да капелькі.

Засталася толькі костачка, каторую ён пакінуў на пасьледак. І вось цяпер, калі дайшла чарга да яе, пачаў лавіць костку на слізкай талерцы.

Ведама, хто не прызвычаены да гэткаго шыку, то з непрывычкі не патрапіць зграбна узяцца і Дудка надта не зграбна пераняў яе на зубы і хапаючы костку зубамі на паветры, у вачах свайго збавіцеля клыкам адбіў споры кавалак талеркі.

Вось—так спраўляецца—памысьліў пудлік гледзючы на вышчэрблены ражок, і на костку, што як цукерак захавалася у шырокім яго горлі.

Дудка тым часам аблізываўся і паглядаў на дзьверы, каб выйсці. Толькі сабраўся ступіць як пачуў, што нешта у старане зашасцела і убачыў як чыясь доўгая цень выпаўзла з-за вугла.

Ен зірнуў і абмёр. К яму краўся нейкі чэлавек бытцым-то с стрэльбай у руках.

— Ату... зразу зароў ён, і зламыўся...

Нешта зашумела, пляснуло і пацягнуло дымам.

Відаць было як Дудка несся па дарожцы к таму мейсцу кудой увайшоў, а посьле спыніўся

Срогай і шырокай
Вее мне на душу
Смутнасьцю глыбокай.
А наўкруг весьняны
Раначэк іграе.
Жаўрук ў паднябесьсі
Жыцьцё прывітае.
Скуль жэ ж гэта песьня
Смутку узялася,
Калі ўся прырода
К жыцьцю паднялася?
Што-ж гэта за песьня,
Яна не падходзіць
Да тае, што жыцьця
У гэты ранак родзіць?
З лесу кучка люду
Зважна выезджае,
На апошнім возі
Трунка дрэвяная.
Чы весна, чы восень,
Сьмерць не запытае,
Толькі стаў ты жыці—
Яна адрывае.
Вось ужо й ня чутна
Сумнай песьні болей.
Закацілось жыцьцё,
Разам с труднай доляй.
Но прыр да—маці
Песьні тэй ня чуе,
Жыве сабе вечна
Над сьмерцьцю папуе.

М. Арол.

ДУДАР.

Ахвярую Э. Русецкаму.

Грай, дудар, чаго ты змоўчаў?
Мо жалееш ты грудзей,
Або песні свае скончыў.
Ты, над—Дзьвінскі салавей?
Дзьмі крапчэй—узноў пальецца
Песьня валам, ды ня трусь,
Што ад песьні ўскалыхнецца,
Як ад грому, Беларусь!
Націскай мяшок скураны
Пальцы шыбчэй ў ход пушчай!
Скінь жуду, ды будзь рахманы...
Што-ж маўчыш, брат—пачынай!
Можэ хочэш на подмогу
Ты мяне к сабе прыняць?
Я патраплю дзякуй Богу,
Мог і добра я пеяць.
Як-са знаеш—тваё дзела;
Толькі пара быў бы я:
Яб за шчыгла пеў-бы сьмела,
Ты з дудой за салаўя.
Ні шманай—паладзіш скора:
Голас чыст мой, як дуда;
Знаў ён слёзы, знаў і гора,
Товіст крыху—ўся беда.
А мо на ліха й добра будзе:
Товка ты, а я таўсьцей,
Як калі прымерна ў лузе
Із зязюлькай салавей.
Гукнем-ж дудар! гэй ня трусі
Годзе моўчкам нам стаяць:
Час прышоў для Беларусі
Песні радасны пеяць!
Знаюць хай: за час спакою
Беларускі дух ўсё жыў
І маўчком ён сам с сабою
Песьні гэтые злажыў.
І злажыўшы звонка, стройна
Нам с табой стаў пеяць.
Гукнем-ж громка і спавольна
Стыду посьлі каб не знаць.
Панатужым свае грудзі—
Духу хваце, гэй ня трусь
Хай жэ знаіць сьвет і людзі,
Што пяець ім Беларусь!..
Як калісь-то шчаснай долі
Ні за морам ужо дзень:
Бачце—сьцелецца па полі
Яго вогністы прамень
Скора, скора запылаіць
Ен над роднаю зямлёй
І навекі развітаіць
Нас с прадвечнай цемнатой.
Замест слёз, пагарды мукі
І змаганьня з галатой,
Дасць нам сьвету і навукі
І багацтва і спакой.
І пакажэм мы што маем
Усё ня пушчэй ад людзей:
Мову нашу, што гукаем
С песьняй звонкаю, сваей,
Талент к штукам і навуцы,
Прагнасьць знаньня і любоў,
Да работы сілу ў руцэ
Да барбы шалёну кроў.
Словам маем ўсё, што трэба,
Усё даўным даўно Бог даў
Толькі ўсё, што дало неба
Чэлавек сабе забраў.
У гэтым мала мы зрабілі.
Зрабіць болі было як?!
Калі нас усе душылі
Хто мог пхаў у свой кулак
Дзякуй Богу і затое,
Што наш дух саўсім ня зьнік
Бо атнялі ўсё людзкое:
Скарб духоўны і язык.
І на жарты чэлавекам
Ніхацелі нас назваць:
Як звяры, усякім здзекам
Той к сабе—змагаліс брацы...
Хай-ба крыўдзілі ня ў меру
Цела плёткай ці агнём,
А то нават й тую веру
Варачалі па сваём.
Й так пакінулі бадзяцца
На пакуту ці на сьмех,
(Мусі болей здзекавацца
Ткі начулі ў серцы грэх),
Мужыка бяз мовы, сьвету
Здабываць для пана хлеб,
І цярпеў сталецьця гэту
Муку ён нямы і сьлеп
Но прайшлі часы ліхіе
Сьвет зьнямог адвену цьму,
Путы лопнулі стальные
Павальней стала яму.
І цяпер, ні так мо скора,
Хмара покі перайдзе,
З вечнай крыўды, сьлёз і гора
Ен ўжо вызваліць сябе.
Апрануўшыся, рахманы
Выйдзе с цемры беларус,
Загаіўшы цяжкі раны
Стройны, крэпкі, бел і рус
Гляне ён на сьвет вясёла.
Жаль спадзе с прыгожых век
Но ужо цяпер ні як жывела
А як вольны чэлавек.
Што далей за гэтым будзе,
То павінен кожын знаць,
Нам-ж пеяць прыстаті грудзі
Дудар!—можэм перастаць!
Скора мы ешчэ с табою
Узноў сайдзёмся папяём
І то болей мы с сабою
Песень новых прынясём
А цяпер бывай здаровы
Ды мяне ні забывай
І гасцей для песні новай
Там з Дзьвіны сваей зывай.

Янук Пачопка.

З Беларусі і Літвы.

Вільня.

У справе унівэрсытэту.

Справа аткрыцьця унівэрсытэту у Вільві пачынае ізноў выплываць на верх. Нідаўна міністэрства асьветы звярнулося да віленскай гарадзкой управы раючы выбраць дэлегатоў, каторые-б у Пецярбурзе вылажылі чаму патрэбен у Вільні унівэрсытэт, якіе факультэты і інш.

Жарты школьнаго округа.

Віленскі школьны округ паслаў у бабруйскую прыватную мужскую гімназію Годышчскаго-Цьвірко, для выпускных экзаноў дзьве задачы. Выявілося, што аднэй з гэтых задач нельга было зрабіць, бо яна была саўсім бязглуздая. Але вучыцель, на свой рыск перэрабіў тут-жэ умову задачы і паясьніў неправільнасць „памылкай округа“. Ды і другая задача не была лепшай: адказ на яе выходзіў «дробны», тады, як вымагалося даведацца чысло коней і кароў. Задач, ведама, не зрабілі вучні. Найлепшые матэматыкі гораду і вучыцелі гімназіі прызналі, што абедзьві задачы—неправільные. Чым кіраваўся округ, пасылаючы гэткіе задачы—нетведама.

Сельска-гаспадарская выстаука у Глыбокім.

У Глыбокім (Дзіс. пав. Віл. губ.) адбылася 14 і 15 чысла гэтаго месяца сельска-гаспадарская і хатняго промыслу выстаўка. Каней і кароў было не шмат на выстаўцы, ды і то ў добрай палавіне была ўсё скаціна дворная, панская, а ведама, хто мае грошы можэ мець і добрую скаціну, калі купіць за іх яе. Дык было скаціны і добрай. На выстаўку хатняго рэмесла найбольш пананосілі бабы розных палоцен і паўсукенкоў. Паміж палотнамі было німала цікаваго, як колерамі, так і узорамі. Ткацтвам у нас займаюцца кабеты ў кожнай хаці, але не на промысел, не на продаж, а толькі «для сябе». Дык і выстаўку у Глыбокім можна назваць прамысловай хіба толькі с таго боку, што бабы «прамышлялі» як узяць награду. Наград было раздадзена не мала, але на ўсіх баб не хапіло (а было больш 150 баб са сваімі выробамі) дык іншые вынесьлі з выстаўкі ня мілае расчараваньне. З недахватоў выстаўкі варта адмеціць тое, што бабы трымалі свае экспонаты у вузлах, часта сеўшы на іх і дзеля гэтаго нельга, а прынамсі трудна, было, разгледзіць што было на выстаўцы. Трэба было-б камітэту, каторы займаецца выстаўкай мець большы будынак пад выстаўку і прымаць ад баб пад запісь усе экспонаты, а на гэта трэба, каб яны прынасілі загадзя свае выробы, нумэраваць іх і выстаўляць цэны на кожную рэч. Пасьля экспонаты развешываць, каб усё было відаць, а каб не сцягівалі экспонатоў госьці, зрабіць на адлегласьці аршына—паўтара барьерку і паміж экспонатамі і барьеркай паставіць вартаўнік ў, хоць-бы і тых самых баб. Цэны выстаўляць трэба канечна ешчэ дзеля таго, каб прывучаць кабет да промыслу. Апрача гэтаго камітэт павінен што-году купляць крыху рэчэй і памаленьку камплетаваць свой акалічны музэй хатняго промыслу. Музэі такіе маглі-б месьціцца пры мейсцовых школах, касьцёлах, цэрквах. Ткацкая глыбоцкая школа, прынамсі цяпер, нічога ня можэ даць новаго нашым селянкам, бо хоць бы на выстаўцы выробы некаторых селянак на цэлае неба вышэй стаялі, ад ручнічкоў і маскоўскіх сарпінак, каторые выставіла вучыцелька школы.

На выстаўцы быў атдзел „Сахі“

і сеў пазіраючы на тую яму што так ні далёка ужо была.

Чырвоные плямы закрасаваліся на жоўтым пяску і промені сонца выпаўзьлі з-за зялёнаго куста і доўга асвечалі цела галоднаго бедака.

Галубок.

З беларускіх казак.

Ілья і Пятро.

Даўно тое было, як ешчэ сам Бог па зямлі хадзіў. Атдаў Бог увесь сьвет Ільі і Пятру. Але, ведама, дзе два паны, там ніколі ладу німа. Адзін пасылае дождж, а другі—пагоду. Плачуць хмары, ня ведаюць, што рабіць, каго слухаць. Пойдзе дождж, то Пятро бяжыць ды крычыць, лаецца, на чом сьвет стаіць:—што вы, тулягі, робіце, на што мочыце сена, цяпер-жэ людзі косяць!—Нам,—кажуць,—Ілья загадаў—Ах вы, дурные,—лаецца Пятро—я вам пакажу Ілью! Ілья заўсёды наробіць гнільля.—Схопіць Пятро мятлу і паразганяе хмары па кутках і чысьценька падмяце неба. Ды ось аткуль ні вазьміся, тарахціць, едзе Ілья, крычыць, як на жывот, аж неба і земля дрыжаць. Хмары таўкуцца, як непрытомные; вылазяць с куткоў, і ўжо ліне такі дождж, што ня толькі берагі, але й груды паплывуць. Жаляцца людзі Богу, што паны дзяруцца, а ў мыжыкоў хахлы трасуцца, жаляцца й просяць, каб Бог даў пагоду. Прызаве Бог Ілью, насварыцца на яго, а той кажэ, што гэтулькі развялося на сьвеці нечысьці—чарцей, што трэба іх громам пабіць, бо ўвесь сьвет запаганяць. Прызаве Бог Петра і кажэ:—чаго ж, васпан, узняўся, ніхай Ілья трохі папалюе чарцей.—А Ілья тымчасам падніме такіе грымоты, што аж земля стогне: німа ні дня, ні ночы; хмары таўкуцца, як ў'юны у рэшаце; на небі кіпіць, як у гаршчку; маланка бліскае, аж у ачу цёмна становіцца, а пярун смаліць раз-па-разу, палосуе хвоі, дубы ды паліць будоўлю, або стагі. А Ілья ездзіць сабе па небу ды камандуе.—Так, так, так! Го-го-го! ешчэ, ешчэ... Лупі, лупі яго гада... От так, так... Трэсні яго ў патыліцу. Го-го-го. У патыліцу, у патыліцу лупі яго гада! Трах, трах! Так-так-так! Го-го-го!

Просяць людзі на прамілы Бог, каб уняліся грымоты, а Ілья ня слухае. Ходзіць Пятро ды плюецца ад злосьці. Нацешыцца Ілья, пачысьціць сваю каляску і паедзе к сонейку у госьці. Тут Пятро падмяце неба ды давай сушыць зямлю. От ужо падходзіць пара сеяць жыта, а земля сухая, як прысак—зноў беда! Беда ужо, што німа дажджу. А Ілья сваволіць сабе с сонейкам, а пра зямлю і забыўся. Ні маюць вока адзін на другога Ілья і Пятро, сярдзітые, баяцца, каб і не сустрэцца...

Але от раз уздумалі яны пахадзіць па зямлі, папытаць людзей, каго яны больш любяць, Петра, ці Ілью. Як сышлі яны на зямлю, дык па немалым часе і сустрэліся. Ідуць яны разам і спіраюцца: Пятро кажэ, што яго больш любяць людзі, а Ілья кажэ, што яго. Як дакапацца, чыя праўда? Бачыць яны, аж чэлавек сее грэчку.

— От—кажэ Пятро—давай, папытаем, каго мужыкі больш любяць.—Папытаймося—кажэ Ілья.

— Памагай Бог!—кажэ Пятро.

— Дзякаваць.

— Скажы, добры чэлавечэ, каго вы больш любіце, Петра, ці Ілью?—Мужык зняў с плеч сявок, паставіў яго на зямлю, пачухаў патыліцу дый кажэ,—а багі яго ведаюць. каго мы больш любім; мо Ілью, а мо Паўло-Петра?

— Ты не гарадзі плоту—кажэ Пятро,—а кажы проста.

— І Ілья і Павал-Пятро—добрые сьияткі; мы іх і любім.

— А каго больш?

— Бачыць мужык, што тут ня выкруцішся і кажэ;—пэўне-ж Паўла-Пэтра—Аж затросся Ілья ат злосьці. Пашлі яны далей, а Ілья і кажэ;—Ого ж спяку я за гэта яму ніву—нічога не зародзіць.—А Пятро кажэ: а я намачу і зараджу.—Калі так, дык я зраблю ось як: хто першы укусіць з гэтае нівы перапеч, то падавіцца. Ухмыліўся Пятро і пашлі яны далей. Было вельмі добрае тое лета: аб дзень пагода, цёпла, а ў ночы ці цёплая раса, ці ціхенькі, цёпленькі дождждык. Расьце усё, як на дражджах; здаецца, пасадзі на поле дзіця, то й тое вырасьце. Зрадзіла грэчка па пояс, аж палегла. Набіў мужык поўгумна. От намалаціў ён грэчкі, намалоў, і напекла баба сьвежых перапеч, поўну печ. На той час прыходзіць у тое сяло Ілья с Пятром і заначэвалі у таго мужыка. Забыўся Ілья, не спазнаў таго мужыка. От селі яны вячэраць.

— От-жэ, дзякуваць Богу,—кажэ мужык,—зарадзіла сёлета грэчка, пробуйце госьцікі сьвежых перапеч.—А Ілья такі добра прагаладаўся. От ён як захапіў перапеч, дык і станула яна яму у горлі. Ен туды-сюды вадою запіваць і кулаком біць у грудзі і ў сьпіну—от хоць-бы што. Дагадаўся ён тагды, што гэта праклятые ім перапечкі; і давай ён перапрашаць мужыка й Петра, дык насілу ачухаўся.

От с тае пары годзі Ілья мешаць людзям сена касіць... Але усё было-б добра, каб Пятро ня быў такі стары ды глухі. Бог, напрыклад, кажэ яму: пасылай тагды дождж, як людзі просяць, а ён не дачуе ды й пасылае дождж, як людзі косяць...

Перэсказау І. Азэміша
Лучыцы, Слуцк. пав.

і „Нашай Нівы“. Рэдакція „Сахі“ асыгнавала для безплатнай раздачы 3,000 экзэмпл. брашур: „Як ужываць штучны навоз“, «Як ратаваць уздутую жывёлу», «Як рабіць добрые рамовые вульлі» і 500 экзэмпляроў пробных нумароў «Сахі». Бойка прадавайся на выстаўцы і „Беларускі Календар“. Шкада, што на выстаўцы ня выставілі сваіх вырабоў глыбоцкіе ганчары, паліва каторых, ня толькі не уступае ракоўскай, але бадай ешчэ лепшая. Ганчарны промысел у Глыбокім мае будучыну, бо ёсць добрая гліва толькі некаму узяцца за тое, каб памагчы ганчарам у развіцьці іхняго промыслу.

Пастаронны.

Мінск.

Саланевічоуская газэта.

Ад 17 мая саланевічоуская «С.-З. Ж.» ужо не выходзіць. З заплачэных друкару Некрасову 560 рублёў доўгу за друкаваньне газэты да 9 мая—ня ўсе грошы пайшлі на наборшчыкоў, дзеля чаго наборшчыкі забаставалі. Саланевіч нюхаець цяпер цёмных грошы і, як ён кажэ, нанюхае... праз тыдзень.

Пытаньне, як можэ верыць гэтаму газэтнаму пісацы, духавенства, каторае, як вядома яўляецца глаўнымі *с павіннасьці* чытачамі „С.-З. Ж.“.

Два уладыкі.

Нова назначэны у Мінск вікарны епіскоп Феофілакт (бышы таганрогскі) зрабіў сырод грамадзянства і духавенства карыснае ўражэньне сваей прастатой у стасунках з людзьмі.

Феофілакт адзін с тых пяці саўсім выкшталтаваных епіскопоў у Расеі, каторые да духоўнай акадэміі прайшлі поўны курс унівэрсытэцкіх навук.

У земстві.

Губэрнская земская управа атпусціла 1,188,111 руб. дарожнага капіталу для раздзелу паміж паветовымі земствамі: на Мінск—69,531 руб., на мінскі павет—106,058 руб., бабруйскі—153,832 руб., барысоўскі—83,463 р., ігуменскі—86,419 р., мозырскі—144,679 руб., навагрудзкі—118,683 руб., пінскі—76,496 руб., рэчыцкі—258,179 руб., слуцкі—90,767 руб.

Град у Мінскай губ.

У мінскім і слуцкім паветах прайшлі буры з градам. Мейсцамі град выпадаў велічынёй з арэх. Ушкоджэны сады і гароды. Мейсцамі паразбіваны вокны. Паглумілося многа авец. У мястэчку Заслаўі сарвало мост і гаць.

Забітая пяруном.

Нідаўна, нідалёка ад вёскі Каралёў-Стан забіло пяруном дзяўчыну 12 гадкоў, Скуратовіч, тут жэ былі забіты і 3 сьвіньні, каторых яна пасьвіла.

Скарб.

Селянін з вёскі Белавіна, барысоўск пав., пры запашцы сваей зямлі знайшоў 94 манэты—адну сярэбраную і 93 медзяных с 1736—1782 гадоў.

Добрае ня грэх пераняць.

За тры вярсты ад Кармазоў, Бабруйскаго пав., ёсьць вёска Шчыты. У гэтай вёсцы жывуць кацапы, а паміж іх са жменя беларусоў. Хаця беларусы і не далюбліваюць кацапаў і гавораць, што яны расколы добрые, але харошые прымеры і ад кепскіх людзей ня грэх пераняць.

Паміж нас ходзіць такая прыказка: «Здаровы, як кацап». Я думаю, ўсякаму хочацца быць здаровым. Чаму-ж гэта кацапы здаровые, а мы не? А вот чаму. Усякі кацап, дзе-б ён ні пасяліўся, зараз робіць сабе лазьню, каб было дзе памыцца. Кожную суботу і малые і старые кацапы ідуць ў лазню. Яны да таго прывычны, што добра выпарыўшыся у лазьні, выбегаюць голые на двор, ды ў халодную ваду, а зімою —сьнегам натруцца, ды ізноў у лазьню парыцца. Такім парадкам яны так загартаваліся, што ім не страшны халады і ні адзін з іх ні байцца прастуды. Вось і гэтые беларусы, што жывуць паміж кацапаў у Шчытох, нагліздзеўшыся на іх, парабілі сабе лазьні, мыюцца і што-ж—ужо неяк весялей і здаравей за кармазоўцаў і другіх. Я часта хаджу к ім у лазьню.

Вот раз прыходжу я з лазьні дамоў. Зайшоў ка мне мой гаспадар Прахор, разгаварыліся, я яго і пытаю: «Ці былі вы хоць раз у лазьні?» —„Век ніхто з нас ня мыўся у гэтых лазьнях, і вот хваліць Бога жывем“,—адказвае ён мне.—„І у рачцэ летам ні купаецеся?“—ізноў спытаў я. «Ды ці чорт яго купаўся—часу німа. Гэта толькі дзяціная забава: яны дык цэла лета як парасяты палошчуцца, а старые... э-эт». Я стаў яму тлумачыць, што лазьні многа прыдаюць чэлавеку здароўя. «От, бачыця, кажу, якіе кацапы здаровые і хвараюць мала, а гэта толькі ад таго, што часта парацца у лазьнях, дык і вам бы ня шкодзіла хоць на дзесяць гаспадароў па адной зладзіць. Здароўе, кажу, даражэй за ўсё—яго трэба берагчы, ды нечыстата цела нават і Богу працівна. Вот, бачыця, гэтые «нашы», што паміж кацапаў жывуць, яны пераймлі ад іх, паставілі сабе лазьні, што тыдзень мыюцца і ужо многа рожнацца здароўем ат кармазоўцаў». Пачухаўся мой Прахор, ды і кажэ:—„Н-не, хіба ужо дзеці после нас завядуць сабе лазьні, а мы як кольвяк і так да сьмерці дажывём. У лазьнях толькі паном ды кацапам мыцц, а не мужыком... Працайця!“—сказаў Прахор у рэшці, ды вышаў с хаты. Пастаяў я, паглядзеў яму у сьлед... злосьць мяне узяла і шкода разам гэтых людзей, што яны ніяк ні дбаюць ні а сваём здароўі, ні а сваём жыцьцю. Дый пагана- ня яго ліха, так жыць, ды ждаць, пакуль другі хто, што небудзь раскумякае, ды гатовае уложыць у рот. Па моему лепш самім патроху абдумываць ды спраўляць сваё жыцьцё, а то другіе як станудь за нас гэта рабіць, то падчас каб ня колка нам паказалася.

Апіпенчык.

Могілеу.

Вескі з Горак.

(Горкі, Мог. губ.)

— Перад Вялікаднем тут хваціў атруты вучэнік-пансіонер с гаспадарскаго вучылішча Губэнко. Чуць адраталі. Прычыны не вядомы: адны кажуць, што яму надта дапекаў інспэктар п. Пуйдэ, другіе гавораць, што тут—нешчаснае каханьне, трэцьціе давадзяць, што ён быў пьян, а ужо даўно лячыўся мышчаком, хацеў яго і дзіперь глынуць колькі трэба ды пераліў—і чуць не здарылось самагубства. Бацька павёз яго дамоў.

Сьвяткамі тут жэ, на Зарэччы, хлапец зарэзаў дзяўчыну, с каторай дружыў гады два. Сам уцёк і дагэтуль нейдзе хаваецца ат паліціі.

Ужо другі месяц у Горках працуе лятучы атрад па вачавых хваробах.

І кожын дзянёк каля земскай бальніцы вялікая таўпа людзей, хворых на вочы, найбольш бедных селян. Беларусь сьлепа і душой і целам...

Ідуць і гараджане, бо лечыць сьпэцыяліст і дарма.

Гарэцкі.

Краіна добрых абычаеу.

Шамоуская воласць, Мсціcл. пав. Могіл. губ.

У сяле Слаўнаве чуць не да сьмерці пакалоў хлапец хлапца з-за дзяўчыны.

У той дзень забіяка быў пьяны, хадзіў з нажом-шылам і некаму хваліўся:

— А сягоньня каму-каму ды пачуць хрысціну...

Яго засадзілі, а парэзанаго павязлі у Магілеў лячыць.

Тут мне трапілося бачыць, як хлопчык гадкоў 12 чуць трымаўся на нагах,,—быў так пьян.

А гдзе напіўся—Тутэйшы становы прыстаў будуе сабе дом і ў рабочы дзень селяне талакою вазілі яму лес—малец на талацэ і „пачаставаўся“.

На гэту талаку заказываць ездзіў вурадлік. У М. Багацькаўцы ён частаваў старыкоў гарэлкаю, каторы сам брэў у тутэйшаго тайнаго гарэлачнаго гандляра. І тут жэ даваў раду:

— Не давац гарэлкі такім, што дракі заводзяць, як у Слаўнаве; другім жэ можна,—німа нічога...

М. Б.

Вітэбск.

Страшная сьмерць.

Страшнай і марнай сьмерцью давялося памерці асыстэнту Юрьеўскай па вачавых хваробах клінікі, доктару мэдыцыны Коломінскому. Доктар Коломінскі быў пасланы кіраўніком лятучаго лекарскаго атраду лячыць вачавые хваробы у Вітэбскую губэрню. У адным двара каля Рэжыцы доктара Коломінскаго загрызлі сабакі.

З усіх старон.

Увальненьне студэнтоу.

С. Пецярбурскаго унівэрсытэту уволнілі 1000 студэнтоў, каторые не маглі заплаціць за навуку.

Забастоукі.

Забастоўка друкароў у Пецярбурзе разрастаецца. Гаспадары друкарэнь гразяць друкарам, што калі тые ня згодзяцца працаваць на старых варунках, то яны злучацца у хаўрус (локаут).

Забастоўка краўцоў закончылася. Дзе якіе вымаганьня работнікоў здаволены.

Пурышкевіч.

„Русск. Знамя“ піша, што Пурышкевіч маніцца праскочыць у таварышы міністра народнай асьветы.

Субсыдія на балалайку.

Міністэрство торгу і промыслоў падало у Гас. Думу праект, каб што году выдаваць 25 тысяч руб. падмогі дырыжэру вялікарускай аркестры Андрэеву. Трэцяя Дума была адкінуўшы гэткі самы праект закону, а як чацьвёртая зробіць хутка пачуем. Шчасьлівая балалайка!

Рух кітайцоу у Расею.

«Націоналізація» Далёкаго усходу павялічыла прыезд кітайцоў у сярэднюю Расею. Гэты рух кітайцоў у сярэдзіну Расеі пачынае набіраць сурьёзнаго значэньня. Ёсць багата прычын думаць, што расейскіе памешчыкі з вялікай ахвотай пачнуць браць на работу і кітайцоў і карэйцоў, каторым можна менш плаціць і быць пэўным, што яны на гэта нарэкаць ня будуць. На сібірскай чугунцы ёсць багата такіх людзей, каторые наймаюць кітайцоў і карэйцоў на работы у ўнутраную Расею. Рух гэты шпарка разрастаецца і калі так далей пойдзе, то за гадоў якіх 50 «націоналізаціі» Сібіры, як будзе выглядаць цэнтральная Расея?

Епіскоп-дэпутат проці чорнай сотні.

Дэпутат IV Гас. Думы бышы крэменецкі, а цяпер краснаярскі епіскоп Нікон, каторага перэвялі у сібірскую епіскопію за тое, што ён спагадаў дэпутатам-селянам, паведаміў цяпер, што ён дэпутацтва не адрачецца і мае надзею хутка вярнуцца у Пецярбург. Апошнімі часамі епіскоп Нікон выступае яўна проці чорнасоценцоў, не глядзя на тое, што у Думу прайшоў, як кандавы правы. Ужо у Думе ён раіў селянам каб яны злажылі сваю асобную селянскую групу. А у адной с Краснаярскіх газэт еп. Нікон напісаў: «Я сын праваслаўнай царквы, але не хачу паніжаць іншых вер. Як расеец люблю расейцоў, аднача працівен я уціску іншых нацый і ў сэрцы маім німа мейсца на непрыязнь, ненавісць і гнеў. З усіх станоў народу, найбліжэй мне селяне.

Растрата 220,000 руб.

Судовы прыстаў Шмыкевіч у Рызе растраціў больш 220 тысяч рублёў. Выявілося, што гэтые грошы Шмыкевіч прайграў у карты. Начальнікі казённых канцэлярый старающа цяпер, каб адміністрацыя сцесьніла ігры на грошы у клубах.

Цікавая нелегальшчына.

У вёсцы Усть-Іля, Забайкальскай області, апошнімі часамі шырыцца, так званая „вулічная літэратура“. Час ад часу абывацэлі знаходзяць раніцой каля сваіх варот нумэры літаграфаванай газэты.

Газэта мае усе адзелы, пачынаючы ад перадавіцы і канчаючы абвесткамі. Стацьці у „газэці“ дужа вострые. Друкуюцца і вершы, досыць незграбные, але яны ўсім дужа падабаюцца. Гэткая газэтта заўсёды выклікае многа гутарак. Не зачэпленые жыхары—рады, зачэпленые клянуць рэдактара. Да гэтаго часу нікому не удалося злавіць хто выдае гэтые газэткі і дзе яны друкуюцца.

Пачтовая скрынка.

Ф. Лазарэвічу. Так, письма не было. Замест „и“ (васьмірычнаго) мы прынялі „і“ (дзесяцірычнае), бо у нашай мове німа згуку «и» (васьмерычнаго), а ёсць толькі «і» (дзесяцерычнае). Съ практычнаго боку „і“ лепшае за «и» тым, што і ў пісьме і ў друку менш займае мейсца. «Бѣлоруссы» Карскаго т. І ужо у прадажы німа, але калі захочэце, можэм вам купіць і выслаць за 2 р. 50 коп. (без перасылкі). Гадавікі вышлем так, як вы хочаце, маем ешчэ на продаж «Н. Н.» 1909, 1910, 1911, 1912 г. г. Мы вам паслалі інструкцыю гасударственнаго конна-заводства і прасілі фабрыку «Вілія» выслаць найніжэйшую сваю расцэнку на с.-гасп. машыны, гэтак сама паслалі вам і каталогі віленскай фірмы, што прадае велосіпеды, але як вы хочаце 15 велосіпедоў адразу купіць, то звярніцеся да англіцкай фірмы «Крыштофъ Брунъ» Варшава. дзе гасцінніца „Брыстоль“.

Д. Аніську. Вы пішэце: „Якое вялікае значэньне мае націоанальная сьвядомасць на развіцьце народу, аб гэтым німа што казаць; жывы прыклад з гісторыі братніх нам народоў за гэта нам гаварыць. У нас чысло беларусоў сьвядомых сваей народнасьці, як ведама вельмі малая і... трэба было-б парупіцца аб тым, каб гэту лічбу у як найкарацейшым часе павялічыць... Я думаю добра было-б зрабіць во што: каб рэдакція папрасіла усіх сьвядомых беларусоў, каторые жывуць паміж сваімі, каб яны задалі колькім людзям пытаньне: «хто мы такіе», і атказы гэтых людзей, гутаркі з імі напісаць у „Н. Н.“, а рэдакція каб схацела, калі ня ўсе, то хаця лепшые з гэтых гутарак надрукаваць у газэці»... С тым, што трэба на ўсе спосабы шырыць сьвядомасьць беларускую саўсім з вамі згаджаемся і на то, што добра было-б пачаць такіе гутаркі друкаваць. Затым просім вас апрацуйце першые гутаркі, за вамі пойдуць і другіе. Думка добрая.

В. Явару. Пакуль што надрукаваць у газэці аб фальчэры з мястэчка Ілья п. Кабордy ня можэм. Ніхай тая кабета, ад каторай ён узяў 6 руб. апішэ ўсё, як было на паперы і за подпісамі людзей верыгодных прышле нам. Да гэтай паперы можна прыпісаць, за подпісамі, і што хто другое мае да яго.

Рэдактар-Выдавец
А. Уласоу.

Друкарня „Артель Печатнаго Дѣла“ Віленская, 25, тэлеф. 199.